

TÜRKİYE ENGELSİZ BİLİŞİM PLATFORMU

Engelsiz Bilişim 2013 Sempozyumu

Sonuç Bildirisi

(10-12 Eylül 2013)

Türkiye Engelsiz Bilişim Platformu organizasyonu ve İstanbul Üniversitesi ev sahipliğiyle düzenlenen “Engelsiz Bilişim 2013 Sempozyumu” 10-12 Eylül 2013 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilmiştir. Sempozyum sekreteryası İstanbul Üniversitesi ve Celal Bayar Üniversitesi (Türkiye Engelsiz Bilişim Platformu Sekreteryası) tarafından ortaklaşa yürütülmüştür.

Sempozyum düzenlenmesinde çok sayıda kurumla işbirliği sağlanmıştır. Bu kurumlar: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı İnternet Geliştirme Kurulu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı YEGİTEK Genel Müdürlüğü, Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi, Yüksek Öğretim Kurumu Özürlü Öğrenci Komisyonu, İstanbul Aile ve Politikalar İl Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi, Okan Üniversitesi, Türkiye Bilişim Derneği, Dünya Engelliler Birliği, Beyazay Derneği, İşitme Engelliler Federasyonu, Otizm Platformu, Engelsiz Erişim Derneği, Teknoloji Bilgilendirme Platformu, İnternet Teknolojileri Derneği’dir.

Sempozyumda üç gün boyunca düzenlenen 22 oturumda Türkiye’den 102, yurtdışından 6 uzman konuşmacı bilgi ve tecrübelerini katılımcılarla paylaşmıştır. Söz konusu 22 oturum farklı engelli (görme engelli, işitme engelli, otizm, bedensel engelli, diğer) gruplarını da içermesi bakımından önem taşımaktadır. Türkiye’de ilk defa engelliler için gerçekleştirilen e-ticaret Atölyesi’nde 30 engelli bireye eğitim ve sertifika verilmiştir. Sempozyuma Türkiye genelinde yaklaşık 500 katılımcı katılmıştır.

Sempozyumun üçüncü gününde, Milli Eğitim Bakanlığı YEGİTEK Genel Müdürlüğü işbirliği ile FATİH Projesi ve Engelliler Çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda MEB YEGİTEK Genel Müdürlüğü yetkililerince katılımcılara FATİH Projesi’nde engellilere yönelik yapılan hazırlıklar hakkında bilgilendirmede bulunmuş ve katılımcıların beklenti ve önerileri alınarak raporlanmıştır.

“Engelsiz Bilişim 2013 Sempozyumu” sonucunda katılımcılar aşağıdaki düşünce ve kararlarda ortak görüş bildirmişlerdir:

1. Engelsiz Bilişimin Önemi:

Engelli bireylerin sosyo-ekonomik hayata katılabilmeleri ve daha kaliteli bir yaşam sürdürebilmeleri açısından bilişim teknolojileri ve hizmetleri oldukça büyük öneme sahiptir. Bilişim teknolojilerini engellilere uygun bir şekilde sunulması ve engellilerin bilişim yeteneklerini geliştirmeyi sağlayacak teknolojiler ve yazılımların desteklenmesi çok önemlidir. Ayrıca bilişim sektörü engellilerin istihdamı açısından en parlak alanlardan biridir.

2. Kurumlar Arası İşbirliği ve Kaynakların Daha Etkin Kullanımı:

Başta devlet kurumları olmak üzere, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve firmaların engellilere yönelik bilişim teknolojileri ve hizmetleri alanında ve daha çok kurumsal/ bireysel kalan önemli çabaları bulunmaktadır. Ancak bu çabalar kişisel olmanın ötesinde daha organize hale getirilmelidir. Engelsiz Türkiye için bilişim teknolojileri ve hizmetlerindeki bu çabaların güçlendirilerek devam ettirilmesi ve kurumlar ve bireyler arasında işbirliğinin geliştirilmesi önemlidir.

- Özellikle birbirlerinden kopuk veya rekabet içersinde gözüken engellilerle ilgili derneklerin hepsinin temel amaçlarının benzer olduğundan hareketle yeni bir dönüşüm sağlamalarında ve **birlikteliğin sinerjisinden** yararlanmalarında fayda vardır.
- Engelsiz bilişim için kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin ilk başta yapmaları gereken, engelli bireyler için yapılacak tüm iyileştirmelerin, engelli bireyler açısından bir **hak**, hizmet verenler açısından ise bir **görev** olduğunu net olarak anlamaları olacaktır. Çünkü konuya sadece engelli bireylere yardım penceresinden bakıldığı sürece gerçekçi ve kalıcı bir çözüm elde etmek neredeyse imkânsızdır.
- Yapılması gereken önemli bir husus da, konunun çözümü için kamu kurum ve sivil toplum örgütlerinin **daha çok işbirliğine** gitmesidir. Bu sayede **kaynaklar daha bilinçli ve doğru kullanılacak**, mikro düzeydeki başarılı proje ve uygulamalar ulusal düzeyde yaygınlaştırılabilir ve bu teknoloji ve hizmetlerden herkesin yararlanabilmesinin önü açılacaktır.

3. Ulusal Engelli Veri Tabanı:

Türkiye’de engelli bireylerle ilgili en önemli sorunlardan biri sağlıklı istatistikî verilerin olmamasıdır. Tek ve ulusal bir engelli veri tabanının olmaması, engelli bireylerle ilgili mevcut durum tespitlerinin, sorun tespitinin ve çözüm önerilerinin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesinin önündeki en büyük engeldir.

Tüm bu sorunların giderilmesi engelli bireyler için daha sağlıklı politikalar üretilmesini ve hizmetlerden tam olarak yararlanmalarını sağlayacaktır. Bu amaçla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü “Ulusal Engelliler Veri Tabanı Projesi”nin kurumlararası işbirliğiyle desteklenmesi ve

tek bir **Ulusal Engelli Veri Tabanı'nın** oluşturulması sürecinin hızlandırılması gerekmektedir.

4. Bilişim Teknolojileri ve Hizmetlerinde Erişilebilirlik ve Kullanılabilirlik Sorunu

Engelli bireylerin, sosyo-ekonomik hayata katılabilmelerinin ve hizmetlerden yararlanabilmelerinin önündeki en büyük engellerden birisi de sunulan bilişim teknolojileri ve hizmetlerindeki erişilebilirlik ve kullanılabilirlik sorunudur. Kamu nezdinde erişilebilirliği desteklemeye yönelik önemli girişimler bulunmaktadır ancak bunlar aynı kararlılıkla devam ettirilememektedir.

- Türkiye'nin de imza attığı **“Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi”**nde çok detaylı bir şekilde erişilebilirlik ile ilgili hususlara yer verilmiştir. Bu maddeler incelendiğinde engelli bireylerin bilgiye erişiminde bilişim teknoloji ve hizmetlerinin önemi yadsınamaz. Ancak Türkiye'deki yasal düzenlemelerde erişilebilirlik hususunda bilişim teknoloji ve hizmetlerinin erişilebilirliği ve kullanılabilirliği konusu yeterince ele alınmamaktadır. **Mevcut yasal düzenlemelerin mutlak suretle bu kapsamda yeniden ele alınması gerekmektedir.**
- Bilişim teknolojileri ve hizmetlerinde erişilebilirlik ve kullanılabilirlik sorununda önerilecek çözümün başında web sayfalarının erişilebilirliği ve kullanılabilirliği gelmektedir. Hiç şüphesiz ki, bilgi toplumuna giden yolda en önemli unsurlardan birisi e-hizmettir. Ancak başta kamu kurumları web sayfaları olmak üzere erişilebilirlik anlamında ülke genelinde ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksikliklerin giderilebilmesi maksadıyla devlet kurumları ve üniversiteler öncülüğünde, **komisyonlar kurulması**, ülke genelinde eğitim seminerleri düzenlenmesi ve farkındalık çalışmaları yapılması gerekmektedir.
- Özellikle son yıllarda devlet kurumlarında engelli istihdamında önemli artış olmuştur. Alınan ve alınacak engelli personel düşünülerek mevcut bilişim teknolojileri ve yazılımlarının kullanılabilir ve erişilebilir olmasının sağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde bu personel ya atıl durumda kalacak ya da uzmanlık alanı dışında işlerde görevlendirilmek zorunda kalacaktır. **Kamuda bulunan mevcut bilişim teknolojileri ve yazılımlarının erişilebilirlik ve kullanılabilirlik açısından gözden geçirilmeli** ve gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır. Yeni geliştirilecek ya da alınacak bilişim teknolojileri ve yazılımlarında ise **erişilebilirlik ve kullanılabilirlik şartı** getirilmelidir.
- Konunun çözümüne katkı sağlaması amacıyla yüksek öğrenimde bilgisayar alanındaki lisans ve önlisans programlarında **ders müfredatlarına “Kullanılabilirlik ve Erişilebilirlik”** konusu mutlaka alınmalı geleceğin bilişimcileri şimdiden bu konularda bilinçli olarak yetiştirilmelidir.
- Gerek ilk ve orta öğrenimde gerekse yüksek öğrenimde **ders materyallerinin (sunu, word belgesi, pdf) erişilebilir olması** için akademik personel ve öğretmenlere yönelik bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarına ihtiyaç vardır.

5. Bilişim Teknolojileri ve Hizmetlerinin Pahalı Oluşu ve Yaygın Olmaması

Türkiye’de engelli bireylerin bilişim teknoloji ve hizmetlerinden yararlanmasının önündeki en önemli engellerden biri de bu hizmetlerin ve teknolojinin yetersiz ve yaygın olmaması, aynı zamanda oldukça pahalı olmasıdır.

- Öncelikle oluşturulacak bir komisyon ile engellilere yönelik bilişim teknolojileri ve hizmetleri konusunda, farklı engelli gruplarını da dikkate alarak **mevcut durum envanteri ve ihtiyaçlara** ait bir raporlama çalışması gerekmektedir.
- Bu teknoloji ve özel yazılımları, engelli bireylerin daha ekonomik şartlarda temin edebilmelerine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Engelli vatandaşlara yönelik cihazların ve özel yazılımların geliştirilmesinin ve satışının **teşvik edilmesi** önemlidir.
- Engellilere yönelik bilişim teknoloji ve hizmetlerinde, elektronik haberleşmede **vergi muafiyetleri/indirimleri** ile ilgili mevcut düzenlemelerin gözden geçirilerek daha yaygın ve teşvik edici hale getirilmeleri için çalışmalar yapılması konuya ciddi katkı sağlayacaktır.
- Görme engellilere yönelik birçok teknoloji ve yazılım söz konusuken **otizmli bireyler, zihinsel engelliler, işitme engelli bireyler gibi** farklı engelli gruplarında aynı durumdan bahsetmek zordur. Bu engelli grupları için de yeni teknoloji ve yazılımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alanlarda ki çalışmaların özel olarak teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Devlet kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları işbirliğiyle ortak **AR-GE çalışmaları** yapılması gerekmektedir. Yapılacak bu tarz AR-GE çalışmaları yalnızca ülkemiz engellileri için değil tüm dünyadaki engellilere de fayda sağlayabilecektir. Bu alanda hizmet veren kurumlar gerek kendi bünyelerinde oluşturacakları AR-GE birimleri ile gerekse diğer kurumlarla işbirliği içerisinde bu alanda araştırma ve ürün geliştirme çalışmaları yapmalı ve ekonomik açıdan uygun cihaz ve yazılımların geliştirilmesine önyak olmalıdırlar.
- Üniversitelerde bu alandaki **araştırma faaliyetleri ve tez çalışmaları artırılmalı** ve teşvik edilmelidir.

6. İstihdam: Bilişim Sektöründe Engelli İstihdamı Önemli Bir Fırsat Olabilir

Bilişim aynı zamanda engelli bireyler açısından meslek olarak da önemlidir. Engelli bireyler bilişim sektöründe kendilerini geliştirebilir ve istihdam edilebilirler.

Engelli bireylerin sosyo-ekonomik yapıya katılmaları ve toplumsal dönüşümün içinde yer alabilmeleri bağlamında **bilişim sektöründe istihdam fırsatlarından yararlanmaları** için bu yönde çalışmaların artırılması ve teşvik edilmesi önemlidir.

Ayrıca bilişim engelli bireylerin diğer meslek alanlarında istihdamı içinde önemli bir araç olabilir. **Geliştirilecek bilişim teknoloji ve hizmetleri engelli bireylerin çok farklı alanlarda istihdamının** önünü açacaktır. Bu alanda girişimcilik ve inovasyon teşvik edilmelidir. Bu aynı zamanda bilişim sektöründe engellilere yönelik cihaz üretme ya da yazılım geliştirme gibi donanım ve yazılım anlamında yeni sektörlerin oluşmasına ve ülke kalkınmasına bu anlamda da fayda yaratılmasına sebep olabilir.

7. Engelsiz Pazar Ağı İhtiyacı:

Engellilerin, ürünlere rahatlıkla ulaşabileceği veya üretici veya satıcıların engellilere ulaşabileceği bir ağ bulunmamaktadır. Bu sistem olmadığı için ise ne engelliler ürüne, ne de satıcılar engellilere ulaşabilmektedir. Dolayısıyla pazar da kurulamamaktadır. Bilişim teknoloji ve hizmetlerinden yararlanılarak çevrimiçi ya da mobil **Engelsiz Pazar Yerleri** oluşturularak, üretici, satıcı, alıcı, engelli vatandaş bu platformda toplanmalıdır. Bu platform aynı zamanda engelli bireylerin/STK'ların ürettiği oldukları ürünleri pazarlamaları ve gelir elde edebilmelerinin de önünü açabilecektir.

8. FATİH Projesi Bir Fırsat Olabilir

Son yıllarda bilişim teknoloji ve hizmetlerinin eğitim sistemimizde yoğun bir şekilde kullanılması engelli bireyler açısından da oldukça önemli bir fırsat oluşturmaktadır. FATİH projesi gibi her kez tarafından büyük bir fırsat olarak görülen proje ile bir taraftan toplum olarak bilgi toplumuna dönüşümümüzü sağlayabilecekken bir taraftan da engelli bireylerin eğitim sistemine aktif olarak katılmasının yolu açabilecektir.

Bu sayede engelli bireylerin gerek eğitim seviyelerinin yükselmesi gerekse sosyo-ekonomik hayata daha aktif katılabilmelerini sağlama konusunda önemli gelişmeler olacağı beklenmektedir.

- Bu konuda engelli bireyler açısından **bazı toplumsal kaygılar** bulunmaktadır. Bu kaygıların giderilebilmesi ve projenin daha başarılı bir hale gelebilmesi anlamında, ilgili kurumlar, üniversiteler ve sivil toplum kurumlarının ortak toplantılar yapması, bu çalışmalarda farklı engelli gruplarının da dikkate alınması gerekmektedir.
- Engelli engelsiz tanımaksızın proje kapsamında yer alan ve seçilmiş olan **aynı cihazlardan yararlanılması ancak bu cihazlara engellere uygun program veya ekipman eklenmesi** uygun olacaktır.
- Engellilerin eğitimcilerine yönelik eğitimlerin artırılarak engellilere uygun eğitimcinin eğitimi programları ile desteklenmesi çok önemli ve gereklidir. Bunun temel bilgisayar bilgisinin dışında engelli kullanımına ve ihtiyacına yönelik olarak hazırlanması gerekmektedir.
- Bu çalışmalara ilave olarak, **gerçekleştirilecek pilot uygulamaların denetlenmesi, sorunların yerinde ve zamanında tespit edilerek raporlanması, gerekli hallerde revize edilmesi** için koordinasyon merkezleri ve kurulları oluşturulabilir. Bunun sonucunda FATİH projesinin engelli bireyler açısından daha sağlıklı işlemesi ve sonuç vermesi sağlanabilecektir.

9. Öğretim Elemanlarının Hazır Bulunurluğu

Sempozyum kapsamında “Öğretim Elemanlarının Engellilerin Eğitimine Hazır Bulunurluklarının Artırılmasına Yönelik Stratejilerin Belirlenmesi” konulu uluslararası katılımlı özel oturumda;

- Anadolu Üniversitesi tarafından desteklenen ve 12 üniversiteden 700'e yakın öğretim elemanının katkı verdiği bir araştırma projesi tanıtılarak “**Öğretim üyelerinin özel**

gereksinimi olan öğrencilere destek sağlama konusunda istekli oldukları ancak genellikle yapılabilecekleri konusunda yeterli bilgi ve yönlendirmeye sahip olmadıkları, bu konuda kurumsal altyapı ve organizasyon eksiklikleri olduğu, bilişim teknolojilerine dayalı destek sistemlerinden yeterince yararlanılmadığı” yönündeki bulgular sunulmuştur;

- Ülkemizdeki deneyimler ve beklentiler yanında uluslararası örnekler ve bilişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar ışığında; **“Türkiye’de özel gereksinim öğrencilerin eğitim ortamlarına fiziksel olarak erişimlerini sağlayacak düzenlemelere öncelik verildiği ve bu konuda önemli gelişmeler kaydedildiği; ancak eğitim-öğretim süreçlerinde sağlanabilecek destekler konusunda henüz arzu edilen düzeye gelinmediği gibi kurumsal politika ve sistemlerin yeterli olmadığı, öğretim elemanlarının özel gereksinimlere karşılamak için bireysel çaba içinde oldukları”** konusu vurgulanmış;
- Öğretim elemanlarının **“konuyla ilgili mevzuat yanında karşılaşılabilecekleri özel gereksinimler konusunda genel olarak bilgilendirilmeleri, özel gereksinimi olan öğrenciye verebilecekleri somut destek konusunda ise ilgili öğrenciyle işbirliği içinde kurumsal çözümlerin geliştirilmesine yönelik politikaların oluşturulması ve destek sistemlerinden yararlanılması ”** için ilgili üst kuruluşların ve kurumların çalışma yapmasının gerekliliği üzerinde fikir birliğine varılmıştır.

Türkiye Engelsiz Bilişim Platformu